

Katecheta (nauczyciel religii) jako wychowawca na tle proponowanych zmian w prawie oświatowym

Wprowadzenie

Problematyka pełnienia przez katechetów (nauczycieli religii) funkcji wychowawcy klasy stanowi od pewnego czasu przedmiot zainteresowania mediów, polityków, jak i niemałej części polskiego społeczeństwa. Kwestia ta jest również poruszana w interpelacjach poselskich oraz w zapytaniach kierowanych do Ministerstwa Edukacji Narodowej przez dyrektorów placówek oświatowych, nauczycieli i rodziców. Sugestie wprowadzenia odpowiednich zmian prawnych w tym zakresie pochodziły również od przedstawicieli kościołów i innych związków wyznaniowych, które prowadzą nauczanie religii w szkołach. Zwolennicy wprowadzenia stosownych zmian w regulacjach prawa oświatowego powoływali się na obecne realia pracy szkół, gdzie – ich zdaniem – zdarza się, że nauczyciel religii uczący również innych przedmiotów jest jedynym nauczycielem, któremu nie powierzone zostało wychowawstwo w szkole, mimo występowania takiej potrzeby i oczekiwań, np. ze strony rodziców¹. Z kolei przeciwnicy tego rodzaju zmian wysuwali obawy, że rozwiązanie to będzie stanowiło poważne naruszenie konstytucyjnej zasady rozdziału kościoła od państwa, a wychowawca-katecheta (nauczyciel religii) może narzucać osobom nieuczęszczającym na lekcje

religii odmienny światopogląd. Krytyka, niekoniecznie konstruktywna, zaproponowanych zmian była zapewne jedną z przyczyn podjęcia przez Ministra Edukacji Narodowej, w kwietniu 2018 r., decyzji o rezygnacji z dalszych prac legislacyjnych. Niemniej jednak powyższe zagadnienie jest na tyle istotne, że istnieje uzasadniona potrzeba podjęcia naukowej refleksji.

1. „Katecheta” a „nauczyciel religii” w wybranych regulacjach prawnych. Szczególny status prawny nauczyciela religii

Zamieszczenie w tytule niniejszego opracowania terminów „katecheta” i „nauczyciel religii” nie jest przypadkowe. Pojęcia te są stosowane przez polskiego prawodawcę na oznaczenie osób nauczających religii w placówkach oświatowych. Tym drugim sformułowaniem posługuje się zresztą Konkordat², który w art. 12 ust. 2 wskazuje, że „nauczyciele religii muszą posiadać upoważnienie (missio canonica) od biskupa diecezjalnego”. Co więcej, przepis ten mówi o utracie prawa do nauczania religii, a nie prawa do nauczania katechezy, w razie utraty tego upoważnienia. Terminem „nauczyciel religii” posługuje się również ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela³ (dalej: KN), m.in. w przepisie

¹ Zob. uzasadnienie projektu rozporządzenia z 20 lutego 2018 r. zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach.
Źródło: <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//501/12308603/12493226/12493227/dokument331163.pdf>

² Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz.U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).

³ Tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.

regulującym kwestię przeniesienia nauczyciela religii zatrudnionego na podstawie mianowania, który otrzymał na podstawie odrębnych przepisów skierowanie do innej szkoły. Obydwoma pojęciami posługuje się podstawowy dla poruszanej materii akt prawny – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach⁴. Przykładowo § 5 ust. 1 tego Rozporządzenia wskazuje, że przedszkole lub szkoła zatrudnia nauczyciela religii, katechetę przedszkolnego lub szkolnego, zwanego dalej „nauczycielem religii”, wyłącznie na podstawie imiennego pisemnego skierowania do danego przedszkola lub szkoły wydanego przez właściwego biskupa diecezjalnego (w przypadku Kościoła Katolickiego), a w przypadku pozostałych kościołów oraz innych związków wyznaniowych – przez właściwe władze zwierzchnie tych kościołów i związków wyznaniowych.

Polski prawodawca nie definiuje używanych w tekstach prawnych sformułowań „nauczyciel religii” i „katecheta” powodując tym samym pewne zamieszanie terminologiczne. Uzasadnione jest zatem pytanie o zakres znaczeniowy tych pojęć. Dla precyzyjnego wyznaczenia tego zakresu konieczne jest odniesienie się do oficjalnych dokumentów Kościoła.

Katecheta, jak powszechnie wiadomo, to określenie ściśle związane z terminem katecheza, które jest definiowane jako wychowywanie dzieci, młodzieży i dorosłych, w tym nauczanie doktryny chrześcijańskiej przekazywane „na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących

w pełnię życia chrześcijańskiego”⁵. Katecheta pełni potrójną funkcję – nauczyciela, wychowawcy i świadka wiary, która realizowana jest tak w środowisku szkolnym, jak i parafialnym⁶. W świetle powyższego nie każdy nauczyciel religii jest katechetą, natomiast każdy katecheta jest w wymiarze prawnym nauczycielem religii. Polski prawodawca celowo zatem posługuje się szerokim terminem „nauczyciel religii” odnosząc je również do osób nauczających religii na podstawie upoważnienia uzyskanego od właściwego zwierzchnika innego niż chrześcijański związku wyznaniowego

Specyfika położenia prawnego nauczyciela religii (w tym katechety szkolnego i przedszkolnego) w rodzimym systemie prawnym wynika m.in. ze szczególnego sposobu nawiązania przez niego i rozwiązania z nim stosunku pracy oraz podwójnej podległości. Przypomnieć należy, że nauczyciel religii jako pracownik podlega dyrektorowi szkoły lub przedszkola, z kolei jako nauczyciel przedmiotu podlega władzom zwierzchnim kościoła lub związku wyznaniowego, od których otrzymał upoważnienie do nauczania religii (określonego wyznania) w szkole publicznej lub przedszkolu publicznym. Owa podwójna podległość ma swoje umocowanie w zapisach Konkordatu, zwłaszcza w art. 12 ust. 4, zgodnie z którym w sprawach treści nauczania i wychowania religijnego katecheci podlegają przepisom kościelnym, w innych zaś sprawach zarządzeniom władz oświatowych⁷. Nadto kwestia ta została szczegółowo uregulowana w przepisach rangi ustawowej i aktach wykonawczych (rozporządzeniach).

⁴ Dz.U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155 ze zm.

⁵ Adhortacja Jana Pawła II o katechizacji *Catechesi Tradendae* 18.

⁶ Por. *Ogólna instrukcja katechetyczna*, nr 251; 238-245.

⁷ Zob. art. 12 ust. 4 Konkordatu.

Jak zaznacza A. Mezglewski, „wymóg posiadania przez nauczycieli religii misji kanonicznej podyktowany jest tym, że kościoły i związki wyznaniowe muszą mieć możliwość wpływu na obsadę stanowiska katechety, gdyż katecheta danego wyznania jest nie tylko nauczycielem i wychowawcą, ale także i przede wszystkim nauczycielem prawdy, które stanowią depozyt wiary danego kościoła. *Missio canonica* jest (...) gwarantem wierności danego katechety doktrynie kościoła, który go desygnował do pełnienia tej funkcji”⁸. Oczywiście jest zatem, że przepisy prawa polskiego nie mogą i nie powinny określać warunków ani sposobów uzyskania przez nauczyciela religii (w tym katechetę) rzeczzonego skierowania (upoważnienia).

2. Nauczyciel religii jako wychowawca klasy. Aktualny stan prawny

Kwestia ewentualnego powierzenia katechetom funkcji wychowawcy klasy ujrzała światło dzienne wraz z powrotem nauczania religii do szkół po zmianie ustroju politycznego państwa polskiego. Pierwszym dokumentem regulującym powyższą kwestię była instrukcja z 27 czerwca 1990 r. zawierająca stanowisko Komisji Wspólnej przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Konferencji Episkopatu Polski w sprawie powrotu religii do szkoły (*Instrukcja dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/1991*). Punkt 6 tej instrukcji stanowił, że „wszystkie osoby uczące religii wchodzi w skład rad pedagogicznych, nie przyjmują jednak obowiązków wychowawcy klasy. Są one odpowiedzialne za wychowanie religijne wszystkich uczniów korzystających z katechezy. Nauczyciele religii nie mogą prowadzić żadnej działalności

politycznej na terenie szkoły, natomiast dla osiągnięcia celów wychowawczych mają prawo zakładać i prowadzić na terenie szkoły organizacje o charakterze społeczno-religijnym”. Zapis taki podyktowany był wieloma względami, m.in. tym, że znacząca większość katechetów na początku lat 90-tych byli to księża i osoby życia konsekrowanego. Dokument ten wprowadził wyłączała możliwość przyjmowania przez nauczycieli religii wychowawstwa klasy, z drugiej jednak strony wyraźnie wskazywał, że nauczyciele religii pełnią funkcje wychowawcze, a podstawowym celem wychowawczym jest wychowanie religijne uczniów korzystających z katechezy. Słusznie zatem podkreślono, że zadania wychowawcze pedagoga nie ograniczają się tylko do stanowiska wychowawcy klasy oraz, że jednym z elementów wychowania dzieci i młodzieży jest wychowanie religijne.

Treść ustaleń Komisji Wspólnej można odnaleźć w podstawowym dla omawianej materii akcie prawnym – wspomnianym wyżej rozporządzeniu MEN z 14 kwietnia 1992 r., a dokładnie w § 7 ust. 1 tego rozporządzenia, zgodnie z którym nauczyciel religii wchodzi w skład rady pedagogicznej szkoły, nie przyjmuje jednak obowiązków wychowawcy klasy. Innymi słowy objęcie wychowawstwa klasy nie powinno być mu proponowane, a on sam nie może takiej propozycji przyjąć. Krajowy prawodawca przepisem tym nie wyłączył jednak udziału nauczyciela religii w wypełnianiu przez szkołę jej funkcji wychowawczej. Ma on bowiem prawo do organizowania spotkań z rodzicami swoich uczniów również poza wyznaczonymi przez szkołę lub przedszkole zebraniami ogólnymi (po uprzednim ustaleniu z dyrektorem szkoły lub przedszkola

⁸ A. Mezglewski, Skierowanie do nauczania religii, [w:] Studia z prawa wyznaniowego. Tom 1, red. A. Mezglewski, W. Janiga, Lublin 2000, s. 38; zob. również: J. Krukowski, *Konkordat polski – znaczenie i realizacja*, Lublin 1999, s. 139.

terminu i miejsca planowanego spotkania⁹. Nadto może on może prowadzić na terenie szkoły organizacje o charakterze społeczno-religijnym i ekumenicznym na zasadach określonych w art. 86 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe¹⁰, tj. po uzyskaniu zgody dyrektora szkoły wyrażonej po uprzednim uzgodnieniu warunków tej działalności oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii rady szkoły i rady rodziców¹¹. Stąd działania wychowawcze nauczyciela religii, mimo iż nie są podejmowane w pracy z konkretną klasą w relacji „wychowawca – grupa klasowa”, wpisują się jednak w ogólny program wychowawczy szkoły.

3. Propozycje zmian przepisów oświatowych w projekcie z 20 lutego 2018 r.

Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 20 lutego 2018 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach zakładał zmianę brzmienia § 7 ust. 1 poprzez usunięcie z obowiązującego przepisu sformułowania „nie przyjmuje jednak obowiązków wychowawcy klasy”, a zamiast tego dodanie po słowach „wchodzi w skład rady pedagogicznej szkoły” zwrotu „i przedszkola”. Stosując tego rodzaju zabieg legislacyjny projektodawca chciał z jednej strony wyeliminować zapis ograniczający możliwość zajmowania przez nauczyciela religii stanowiska wychowawcy klasy, z drugiej zaś włączyć

go w skład rady pedagogicznej publicznego przedszkola. Tym samym katalog osób mogących zajmować stanowisko wychowawcy klasy miał zostać rozszerzony o nauczycieli, których jedynym przedmiotem nauczania była religia.

Oprócz powyższego rozwiązania projekt ten zakładał wyeliminowanie wątpliwości dotyczących ustalania ocen z religii (i etyki) poprzez zaproponowanie, by zasady oceniania z religii/etyki były ustalone w wewnątrzszkolnym systemie oceniania zawartym w statucie szkoły, a nie według skali ocen przyjętej w danej klasie. Zdaniem projektodawcy wewnątrzszkolny system oceniania jest dokumentem spójnym obowiązującym wszystkich uczniów w szkole i powinien również określać zasady oceniania uczniów z religii/etyki. Jednocześnie w projekcie rozporządzenia przewidziano wprowadzenie przepisów przejściowych, które by umożliwiły dostosowanie statutów szkół w zakresie oceniania nauki religii/etyki do zmian zaproponowanych w tym projekcie (miały wejść w życie począwszy od roku szkolnego 2018/2019).

Zaproponowane zmiany zdaniem MEN miały nie powodować dodatkowych skutków finansowych dla sektora finansów publicznych, w tym budżetu państwa oraz dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Co ciekawe, nie przewidziano wpływu tych zmian na rynek pracy. Projekt rozporządzenia został skierowany do zaopiniowania przez związki zawodowe i partnerów społecznych (m.in. przez Radę Szkół

⁹ § 7 ust. 2 rozporządzenia MEN z 14 kwietnia 1992 r.

¹⁰ Tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r., poz. 1148 ze zm.

¹¹ Stosownie do treści art. 86 § 1 i 2 ustawy – Prawo oświatowe, w szkole i placówce mogą działać, z wyjątkiem partii i organizacji politycznych, stowarzyszenia i inne organizacje, a w szczególności organizacje harcerskie, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki. Podjęcie działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację, o których mowa w ust. 1, wymaga uzyskania zgody dyrektora szkoły lub placówki, wyrażonej po uprzednim uzgodnieniu warunków tej działalności oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii rady szkoły lub placówki i rady rodziców.

Katolickich, Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski, Polską Radę Eklezjastyczną), przez podmioty, instytucje i organy władzy publicznej (m.in. przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich) oraz przez władze zwierzchnie kościołów i związków wyznaniowych (w liczbie trzydziestu trzech), które przedstawiły do wiadomości Ministra Edukacji Narodowej programy nauczania religii (m.in. przez Kościół Katolicki obrządku łacińskiego oraz Kościół Katolicki obrządku greckokatolickiego).

4. Ocena zaproponowanych zmian w prawie oświatowym

Zaproponowane przez MEN zmiany w przepisach prawa oświatowego regulujących kwestię nauczania religii w publicznych szkołach i przedszkolach, w tym powierzania nauczycielom religii wychowawstwa klasy, były szeroko komentowane w niektórych mediach, zwłaszcza o zabarwieniu lewicowym.

Uwagi krytyczne dotyczące zmian w prawie oświatowym przedstawił Rzecznik Praw Obywatelskich. Zdaniem Rzecznika:

1. „zakaz przyjmowania funkcji wychowawcy przez katechetów przez lata nie budził wątpliwości i był traktowany jako gwarant wolności sumienia i wyznania uczniów nie uczęszczających na lekcje religii, bądź uczęszczających na lekcje religii mniejszościowych, a także stanowił jeden z elementów praktycznej realizacji zasady bezstronności światopoglądowej władz publicznych wywodzonej z art. 25 Konstytucji RP”¹²,

2. rozwiązywanie problemów natury organizacyjnej konkretnych szkół nie powinno następować poprzez zmianę przepisów dotyczących tak wrażliwej kwestii jak nauczanie religii i wychowawstwo w szkołach¹³,

3. „z faktu, że nauczyciele religii są członkami rady pedagogicznej nie wynika wprost wniosek, że powinni oni przyjmować również funkcję wychowawcy”¹⁴,

4. w uzasadnieniu projektu rozporządzenia „nie przedstawiono kluczowych z punktu widzenia regulowanej materii rozważań dotyczących tego, jak proponowana zmiana wpłynie na poszanowanie praw i wolności uczniów nieuczęszczających na lekcje religii i na zapewnienie bezstronności światopoglądowej szkół publicznych”¹⁵,

5. decyzyja dyrektora szkoły o powierzeniu określonych obowiązków nauczycielowi religii – z uwagi na wymóg posiadania przez niego misji kanonicznej – „nie będzie miała charakteru w pełni autonomicznego” oraz, że „instytucja misji kanonicznej może mieć wpływ na postawę katechety pełniącego funkcję wychowawcy”¹⁶,

6. „możliwość pełnienia przez nauczycieli religii funkcji wychowawcy w praktyce może doprowadzić do umocnienia już istniejącej dominacji faktycznej Kościoła Katolickiego, będącego najliczniejszym pod względem liczby wyznawców związkiem wyznaniowym w Polsce. Religia dominująca uzyska bowiem jeszcze lepszą pozycję oficjalną w procesie edukacyjnym i zyska dodatkowo na znaczeniu w codziennym życiu społeczności szkolnej”¹⁷,

¹² Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich z 07.03.2018 r. znak: VII.5600.3.2018.MM, s. 1-2. Źródło: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/RPO%20do%20Ministra%20Edukacji%20Narodowej%20o%20po%20C5%82%C4%85czeniu%20funkcji%20katechety%20i%20wychowawcy%20.pdf>

¹³ Tamże, s. 2.

¹⁴ Tamże, s. 3.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże, s. 4-5.

7. pełnienie przez katechetę funkcji wychowawcy „może w praktyce prowadzić do ograniczenia swobody podejmowania decyzji co do wyboru lekcji religii przez uczniów i rodziców. Może on również być powodem rezygnacji uczniów z nauki w określonej klasie pomimo profilu nauczania zgodnego z zainteresowaniami tych uczniów”¹⁸.

Przywołane wyżej stanowisko RPO nie znajduje oparcia zarówno w przepisach regulujących uprawnienia i obowiązki nauczyciela wychowawcy, jak też w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

Nie sposób nie powołać się na wyrok TK z dnia 2 grudnia 2009 r., w uzasadnieniu którego polski sąd konstytucyjny przypominał, że „treścią zasady równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych na gruncie Konstytucji jest przyjęcie zasady, aby <wszystkie kościoły i związki wyznaniowe posiadające wspólną cechę istotną były traktowane równo. Jednocześnie zasada ta zakłada odmienne traktowanie kościołów i związków wyznaniowych, które nie posiadają wspólnej cechy istotnej z punktu widzenia danej regulacji> (wyrok TK z 2 kwietnia 2003 r., sygn. K 13/02, OTK ZU nr 4/A/2003, poz. 28). Z takiego ujęcia wynika zakaz dyskryminacji i uprzywilejowania kościołów w sprawie, w której wszystkie posiadają określone przez prawo wymogi. Ale nie oznacza to, że nie są dopuszczalne konstytucyjnie pewne zróżnicowania statusu poszczególnych wyznań (...). Zróżnicowanie to wynika już chociażby z art. 25 ust. 4 stanowiącego, że stosunki między Rzeczpospolitą a Kościołem katolickim określają nie tylko ustawy, ale także umowa międzynarodowa

ze Stolicą Apostolską. W tym kontekście Trybunał pragnie podkreślić, co wskazuje się także zgodnie w doktrynie, że zasady równouprawnienia instytucjonalnego nie można pojmować jako zasady tworzącej ekspektatywę [oczekiwanie prawne – przyp. Autora] uzyskania równości faktycznej”¹⁹. Zatem zdaniem TK brak równości faktycznej kościołów i związków wyznaniowych w Polsce przejawiający się w tym, że większość obywateli RP deklaruje przynależność do Kościoła Rzymskokatolickiego, nie oznacza automatycznie naruszenia konstytucyjnej zasady równouprawnienia tych podmiotów.

Niezależnie od powyższego, analiza przepisów powszechnie obowiązującego prawa (w tym aktów wykonawczych Ministra Edukacji Narodowej) pozwala na przyjęcie, że krajowe regulacje prawne nie nakładają na nauczycieli wychowawców formalnego obowiązku zachowania neutralności światopoglądowej. Jest to w pełni zrozumiałe zważywszy na fakt, iż wychowawca powinien posiadać prawidłowo ukształtowany „kręgosłup moralny”, kierować się zasadami etyki. Dlatego też nauczyciel religii, od którego wymaga się wysokich standardów etycznych i moralnych (w tym wysokiej kultury osobistej), daje gwarancję należytego wypełniania funkcji wychowawcy klasy. Niemniej jednak, zdaniem MEN, „zawarte w przepisach dotyczących nawiązywania i rozwiązywania stosunku pracy z nauczycielem religii zastrzeżenie możliwości cofnięcia skierowania przez władze zwierzchnie kościołów i związków wyznaniowych w trakcie roku szkolnego (równoznacznego z ustaniem stosunku pracy w danej szkole) w istotny sposób ogranicza możliwość przyjęcia przez niego funkcji

¹⁸ Tamże, s. 5.

¹⁹ Sygn. akt: U 10/07.

wychowawcy klasy”. Według MEN „nieco inaczej przedstawia się sytuacja nauczyciela przedmiotu zaliczanego do obowiązkowych zajęć edukacyjnych zatrudnionego w oparciu o przepis art. 10 ustawy Karta Nauczyciela, który ponadto uczy religii (na podstawie imiennego skierowania wydanego przez kościelne władze zwierzchnie). W takim przypadku cofnięcie skierowania do nauczania religii w danej szkole nie powodowałoby ustania stosunku pracy i nie miałoby wpływu na pozostały zakres jego obowiązków, w tym na ewentualne pełnienie przez niego funkcji wychowawcy klasy”²⁰.

Podsumowanie

Propozycje zmian w prawie oświatowym w zakresie powierzenia wychowawstwa klasy nauczycielom religii są warte rozważenia, zwłaszcza wobec sygnalizowanych przez dyrektorów szkół problemów kadrowych.

Analiza prawna treści nowego brzmienia § 7 ust. 1 nie daje najmniej podstaw do przyjęcia, że nowelizowany przepis zapewnia dyrektorom publicznych placówek oświatowych skuteczne narzędzie decyzyjne. Rozszerzenie składu rady pedagogicznej danej szkoły lub przedszkola o nauczycieli religii nie oznacza, że osoby te mają możliwość przyjmowania funkcji wychowawcy klasy. Potrzebna jest zatem taka zmiana przepisów oświatowych, która przesądzi jednoznacznie o prawie nauczycieli religii do objęcia wychowawstwa klasy (ewentualnie określi jego ramy podmiotowe). W przeciwnym razie kolejne propozycje nowelizacji rzeczonożego rozporządzenia spotkają się z – tym razem – uzasadnioną krytyką. Dodatkowo w celu zapewnienia wysokiej aprobaty społecznej dla proponowanych zmian nowe rozwiązania prawne winny być poprzedzone poważną, merytoryczną dyskusją z udziałem samych zainteresowanych.

Literatura

1. Adhortacja Jana Pawła II o katechizacji *Catechesi Tradendae*.
2. Informacja Departamentu Kształcenia Ogólnego Ministerstwa Edukacji Narodowej z 12.01.2019 r. znak: DKO-WOK.4072.1.2019.MK, źródło: <https://wnk.diecezjazg.pl/wp-content/uploads/2019/01/Nauczyciel-religii-a-funkcja-wychowawcy-klasy-MEN-2019.pdf>
3. Krukowski J., *Konkordat polski – znaczenie i realizacja*, Lublin 1999.
4. Mezglewski A., *Skierowanie do nauczania religii*, [w:] *Studia z prawa wyznaniowego*. Tom 1., red. A. Mezglewski, W. Janiga, Lublin 2000.
5. *Ogólna instrukcja katechetyczna*.
6. Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich z 07.03.2018 r. znak: VII.5600.3.2018.MM. Źródło: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/RPO%20do%20Ministra%20Edukacji%20Narodowej%20o%20po%C5%82%C4%85czeniu%20funkcji%20katechety%20i%20wychowawcy%20.pdf>

²⁰ Informacja Departamentu Kształcenia Ogólnego Ministerstwa Edukacji Narodowej z 12.01.2019 r. znak: DKO-WOK.4072.1.2019.MK, źródło: <https://wnk.diecezjazg.pl/wp-content/uploads/2019/01/Nauczyciel-religii-a-funkcja-wychowawcy-klasy-MEN-2019.pdf>

7. Uzasadnienie projektu rozporządzenia z 20 lutego 2018 r. zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach. Źródło: <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//501/12308603/12493226/12493227/dokument331163.pdf>

Akty normatywne

1. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz.U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r., poz. 967 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r., poz. 1148 ze zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz.U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155 ze zm.).

Orzecznictwo

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2009 r., sygn. akt U 10/07.

Mgr Mateusz Mąkosa – prawnik, doktorant w Katedrze Zarządzania Publicznego i Prawa Administracyjnego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, autor publikacji z zakresu prawa administracyjnego i prawa urzędniczego.

